

A photograph of a person in a white kayak on a calm lake. The person is wearing a brown shirt and a red and grey life vest, and is holding a black and orange paddle. In the background, another person is in a red and yellow kayak. The shoreline is lined with trees and a small boat is visible in the distance.

Friluftsforskning 2014

Program, presentationer och deltagare
Djurönäset, Stockholm, 8 april

Med dokumentation från slutdiskussionen

FRILUFTSFORSKNING.SE

PROGRAM

10.30 **Inledning**

10.40 **Vilken friluftsforskning behövs?**

Lars Emmelin, Blekinge Tekniska Högskola

11.30 **Friluftsforskning.se**

Peter Fredman, Mittuniversitetet

Framtida friluftsforskning – några vägval

Klas Sandell, Karlstads Universitet

11.45 **Lunch**

13.00 **Session 1** (moderator Rosemarie Ankre)

- Female adventurers: challenging mind, body and nature
Karin S. Lindelöf, Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet
- In Search of a Place-responsive Pedagogy to Teaching and Learning in Swedish Outdoor Education Practice
Jonas Mikael, Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)
- Virtuellt friluftsliv – om natur- och landskapsrelation i exergames
Klas Sandell, Karlstads universitet
- Miljöengagemang och friluftsliv: dags för omtag!
Daniel Wolf-Watz, Mittuniversitetet

14.20 **Bensträckare**

14.30 **Session 2** (moderator Daniel Wolf-Watz)

- Behov av forskning om skog och friluftsliv – erfarenheter och reflektioner från arbete med skogens sociala värden i skogssektorn
Ylva Birkne, Skogsstyrelsen
- European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas/ Certifiering för hållbar turism i skyddade områden
Thomas Hansson, EUROPARC Federation
- Besökarnas röster – forskning om naturvägledning, tankar om behov utifrån erfarenheter och slutsatser från en metodstudie om meningsskapande i svenska naturum
Eva Sandberg, Centrum för naturvägledning, Sveriges Lantbruksuniversitet
- Friluftssäkerhet – saknas
Rebecca Stenberg, Linköpings universitet

15.50 **Fika**

16.20 **Session 3** (moderator Rosemarie Ankre)

- Friluftslivets betydelse och potential i Biosfärområdet Vattenriket i Kristianstad:
En analys av Naturums besöksdata
Thomas Beery, Högskolan Kristianstad
- Utbudet av naturturism i Sverige – En nationell kartläggning
Peter Fredman, Mittuniversitetet, Etour
- Friluftslivslag i Sverige? En diskussion utifrån ett rättsligt perspektiv
Åsa Åslund, Linköpings universitet

17.20 **Bensträckare**

17.30 **Framtidens friluftsforskning – Framåtblick**
Diskussion

18.30 **Slut**

Välkommen till Friluftsforskning 2014

Friluftsforskning 2014 är ett forum för dialog kring forskning om friluftsliv och naturturism. Syftet är att presentera aktuell forskning och samtidigt diskutera framtidens kunskaps- och forskningsbehov. Kunskap om friluftsliv och naturturism har på senare tid uppmärksammats, inte minst kring uppföljning av miljömålen, friluftspolitiken och skogens sociala värden. Men hur ser det ut med framtidens kunskapsförsörjning, och vilka är de framtida forskningsfrågorna?

Även om temat för konferensen är framtidens friluftsforskning så välkomnar vi presentationer inom hela friluftslivets och naturturismens bredd eftersom ett viktigt syfte är att skapa en mötesplats för såväl forskare som praktiker med intresse för ny kunskap. Med Friluftsforskning 2014 fortsätter vi därför den tradition av konferenser som forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring lade grunden till under de sex år programmet var verksamt fram till 2013.

Konferensen arrangeras av FRILUFTSFORSKNING.SE som är ett initiativ vid Mittuniversitetet för att skapa en nationell nod för kunskap om friluftsliv och naturturism i Sverige. Projektet tar sin utgångspunkt i det nyligen avslutade forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring och syftet är bland annat att stödja forskning och kunskapsuppbyggnad, ta fram statistik och fakta samt sprida kunskap som bidrar till att utveckla friluftsliv och naturturism i Sverige. Mer information finns på www.friluftsforskning.se

Peter Fredman, Mittuniversitetet
Klas Sandell, Karlstads universitet
Rosemarie Ankre, Mittuniversitetet
Daniel Wolf-Watz, Mittuniversitetet

INNEHÅLL

Friluftsforskning.se Peter Fredman, Mittuniversitetet	5
Framtida friluftsforskning – några vägval Klas Sandell, Karlstads Universitet	6
Female adventurers: challenging mind, body and nature Karin S. Lindelöf, Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet	7
In Search of a Place-responsive Pedagogy to Teaching and Learning in Swedish Outdoor Education Practice Jonas Mikael, Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)	8
Virtuellt friluftsliv – om natur- och landskapsrelation i exergames Klas Sandell, Karlstads universitet	9
Miljöengagemang och friluftsliv: dags för omtag! Daniel Wolf-Watz, Mittuniversitetet	10
Behov av forskning om skog och friluftsliv – erfarenheter och reflektioner från arbete med skogens sociala värden i skogssektorn Ylva Birkne, Skogsstyrelsen	11
European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas/ Certifiering för hållbar turism i skyddade områden Thomas Hansson, EUROPARC Federation	12
Besökarnas röster – forskning om naturvägledning, tankar om behov utifrån erfarenheter och slutsatser från en metodstudie om meningsskapande i svenska naturum Eva Sandberg, Centrum för naturvägledning, Sveriges Lantbruksuniversitet	13
Friluftssäkerhet – saknas Rebecca Stenberg, Linköpings universitet	14
Friluftslivets betydelse och potential i Biosfärområdet Vattenriket i Kristianstad: En analys av Naturums besöksdata Thomas Beery, Högskolan Kristianstad	15
Utbudet av naturturism i Sverige – En nationell kartläggning Peter Fredman, Mittuniversitetet, Etour	16
Friluftslivslag i Sverige? En diskussion utifrån ett rättsligt perspektiv Åsa Åslund, Linköpings universitet	17
Minnesanteckningar från slutdiskussionen	18
Deltagarförteckning	20

Friluftsforskning.se – en nationell nod för kunskap om friluftsliv och naturturism i Sverige

Peter Fredman, Mittuniversitetet, Etour
peter.fredman@miun.se

Friluftsforskning.se är ett initiativ vid Mittuniversitetet för att skapa en nationell nod för kunskap om friluftsliv och naturturism i Sverige. Projektet tar sin utgångspunkt i det avslutade forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring. I ett första skede kommer friluftsforskning.se innehålla information om ny kunskap samt länkar till forskare, myndigheter, organisationer, företag och projekt som på olika sätt bidrar till ny kunskap om friluftsliv och naturturism. På sikt kommer även statistik om friluftsliv och naturturism att finnas tillgängligt på friluftsforskning.se och en referensgrupp ska inrättas. Möjliga framtida utvecklingsområden kan vara att verka för genomförandet av forskningskonferenser, forskarskola, friluftsakademi, tidskrift samt fler doktorander och medel för forskning inom friluftsliv och naturturism. *Friluftsforskning.se* kan på olika sätt bidra till att utveckla förutsättningar och möjligheter för friluftsliv och naturturism i Sverige. Det kan ske bland annat genom att vidareutveckla friluftsliv som ett integrerat forskningsområde präglad av mångvetenskap, empirisk bredd och kontinuitet samt att skapa en kompetensresurs för organisationer, myndigheter och företag med uppdrag och verksamhet inom friluftsliv och naturturism. Mer information finns på www.friluftsforskning.se

Framtida friluftsforskning – några vägval

Klas Sandell, Karlstads universitet
klas.sandell@kau.se

Medförfattare: Peter Fredman, Mittuniversitetet & Marie Stenseke, Handelshögskolan, Göteborgs universitet

En av uppgifterna för forskningsprogrammet ”Friluftsliv i Förändring” (FiF) var att ta fram ett diskussions- och beslutsunderlag angående framtida forskningsstrukturer för friluftsliv och naturturism i Sverige (Sandell et al., 2011). Det konstaterades då att friluftslivet i förhållande till sin samhällsroll och forskningspotential i övrigt är ett starkt underbeforskat fält och att FiF därför måste ses som en inventerande startpunkt – inte en slutpunkt – i förhållande till forskningsbehoven. Detta intryck förstärktes av att den då aktuella utlysningen innehöll medvetna avgränsningar (t.ex. gentemot det hälsorelaterade) samt att ett uttalat syfte för detta första större forskningsprogram om friluftsliv i Sverige var att etablera grundläggande kunskaper om fältet som en bas för fortsatt forskning. Det konstaterades också att en serie viktiga val tål att begrundas inför framtida forskningstrategier när det gäller friluftsliv och naturturism i Sverige och vi kan notera följande preliminära slutsatser:

- att det är viktigt att bevaka *ämnesfältets bredd och mångvetenskapliga karaktär*;
- att en långsiktigt stabil förvaltning av nu uppbyggda *kommunikationsstrukturer* i form av årliga konferenser, hemsida, informationsbaser och populärvetenskaplig kunskaps spridning är central, liksom att etablera en långsiktigt stabil insamling och kontextualisering av *statistik* (en förvaltning som nu upprätthålls av www.friluftsforskning.se);
- att den institutionella strukturen sannolikt bäst byggs upp som ett *nätverk av en handfull tematiska nationella centra* tillsammans med en *nationellt koordinerande centralnod* som har särskilt ansvar för kommunikationsstrukturer och statistikinsamling enligt ovan;
- att en basfinansierad mångvetenskaplig *forskarskola* bör inrättas; och
- att *den nordiska dimensionen* snarast bör förstärkas framöver t.ex. när det gäller konferenser och forskarskola.

Sandell, Klas; Fredman, Peter & Stenseke, Marie 2011. Framtida forskningsstrukturer för friluftsliv och naturturism i Sverige: Ett diskussionsunderlag. Rapport No. 17, Forskningsprogrammet: Friluftsliv i Förändring, Östersund.

Female adventurers: challenging mind, body and nature

Karin S. Lindelöf, Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet
karin.lindelof@gender.uu.se

Kvinnor som är äventyrare, exempelvis svenskan Renata Chlumska, norskan Cecilie Skog och svensk-norska kvartetten Baffin Babes, har fått allt större uppmärksamhet de senaste åren.¹ Deras expeditioner följs på internet och i massmedia, de håller föredrag på friluftsmässor och inspirationsdagar och gör reklam för friluftsutrustning, klädkollektioner – och bilar. Samtidigt tycks de hela tiden befinna sig i skuggan av sina manliga äventyrarkollegor och tycks dessutom i hög grad definieras just som *kvinnliga* äventyrare, snarare än som äventyrare, och som *feminina* och *snygga* snarare än som starka och modiga.

I detta projekt – som fortfarande är på planeringsstadiet – vill jag undersöka på vilka sätt det är kulturellt möjligt att vara kvinna och äventyrare i ett nordiskt nutida sammanhang, med internationella och historiska utblickar, samt vilka konsekvenser detta får för könsrelationerna och jämställdheten, såväl inom friluftsliv och äventyrssport som i samhället i stort. Syftet är att ur ett kulturvetenskapligt, feministiskt och diskursteoretiskt perspektiv studera och problematisera hur kvinnliga äventyrare i Norden på 2000-talet utmanar kulturella föreställningar om genus, kropp och psyke, genom extrema fysiska prestationer och expeditioner i krävande naturmiljöer.

Projektet är tänkt som en bred etnologisk studie med flera olika materialtyper för att få en så mångfasetterad bild som möjligt av fenomenet kvinnliga äventyrare. Dels handlar det om webbsidor och annan dokumentation och marknadsföring från äventyrarna själva, dels om massmedierapportering och andras texter och berättelser om äventyrarna. Och slutligen om etnografiskt fältarbete i form av intervjuer med både kvinnliga och manliga äventyrare i Norden, samt deltagande/medföljande observation när de kvinnliga äventyrarna planerar och förbereder expeditioner, föreläser, deltar i mässor, mm. De teoretiska utgångspunkterna är poststrukturalistiskt feministiska och diskursteoretiska, med fokus på makt, meningstillskrivning samt de sociala och politiska konsekvenserna av dessa.

¹ renata.nu, cecilieskog.com, baffinbabes.com

In Search of a Place-responsive Pedagogy To Teaching and Learning in Swedish Outdoor Education Practice

Jonas Mikael, Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)
jonas.mikaels@gih.se

INTRODUCTION

Informed by place as a central and critical dimension for learning, this PhD project is situated within the field of outdoor education, pedagogy of place, and environmental awareness. In recent years there has been a growing interest towards a more environmental approach within outdoor education (Brookes, 2002; Stewart, 2011; Hill, 2010). This is often portrayed in the form of place based pedagogy (Brown, 2008; Beames, Higgins & Nicol, 2012). However, when looking at the research field of school based outdoor education in Sweden, this place-responsive approach has achieved less attention. This also seems to be the case when looking at how outdoor education is being taught in most Swedish schools and universities (Backman, 2010).

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL CONSIDERATIONS

This research takes its point of departure within a poststructuralist analytical tradition. Engaging in this perspective means taking a critical approach, and to question and problematize taken for granted knowledge and systems of reason (Wright, 2006). The way we interpret and understand the world, should be seen as a product of our history and culture, and knowledge should be seen as constructed through social interactions between people, which in turn affect our social actions (Barrow, 2010). Post-structuralism tries to gain some understanding of ways we have come to understand ourselves, question the legitimacy of these understandings, and brings previously marginalized discourses to the fore (Burr, 1995).

The method for collecting data will be through a qualitative research methodology. The following research questions have been formulated:

1. What are the discourses operating within outdoor education? What technologies of power operate to legitimize practices? And how do they operate?
2. What role does place responsive pedagogy play in our perception of the natural world?
3. What possibilities does a place-responsive pedagogy bring for working with urban outdoor education and issues of sustainability?

REFERENCES

- Backman, E. (2010). *Friluftsliv in Swedish Physical Education – a struggle of values. Educational and Sociological Perspectives*. Diss. Department of Education in Arts and Professions, Stockholm University.
- Barrow, R. (2010). *Schools of thought in Philosophy of Education*. In R. Bailey, R. Barrow, Carr, D., & McCarthy, C. (eds). *The SAGE Handbook of Philosophy of Education*. London: Sage.
- Beames, Higgins & Nicol. (2012). *Learning outside the classroom: Theory and guidelines for practice*. Routledge: New York.
- Brookes, A. (2002). Lost in the Australian bush: Outdoor education as curriculum. *Journal of Curriculum Studies*, 34(4), 405-425.
- Burr, V. (1995). *An introduction to social constructionism*. New York: Routledge.
- Hill, A. (2011). *Re-envisioning the Status Quo: Developing Sustainable Approaches to Outdoor Education in Aotearoa New Zealand*. Diss. University of Otago, New Zealand.
- Stewart, A. (2011). *Uncharted waters: An outdoor environmental education rhizocurrere*. Diss. La Trobe University, New South Wales, Australia.
- Wright, J. (2006). *Postmodern, poststructural and postcolonial research in physical education*. In D. Kirk, D. Macdonald & M. O'Sullivan (eds). *Handbook of Physical education*. London: Sage.

Virtuellt friluftsliv – om natur- och landskapsrelation i exergames

Klas Sandell, Karlstads universitet

klas.sandell@kau.se

Medförfattare: Johan Öhman & Marie Öhman, Örebro universitet

Friluftslivrelaterade aktiviteter som tidigare förknippats med mer eller mindre orörd natur bedrivs alltmer i inomhusmiljöer som särskilt anpassats till aktiviteten (Sandell m.fl. 2011). Ett av de senaste tillskotten är de s.k. exergames – TV-spel som involverar motionsaktiviteter och kroppsrörelse. Stående på en balansplatta registreras utövarens rörelser på en TV-skärm i ett naturpräglad landskap som framträder i virtuell form och aktiviteter som t.ex. cykling, paddling och skidåkning friställs här från det fysiska landskapet som det tidigare varit direkt knutet till. Med hjälp av tre analyssteg: (i) beskrivning av spelen inkl. gestaltning och interaktion; (ii) normanalys av motiv och landskapsperspektiv; och (iii) moralisk kontextualisering, har de två spelen ”Wii fit Plus” och ”Wii Sports Resort” analyserats med avseende på den relation till natur och landskap som spelen erbjuder. Landskapet är en kombination av antingen påtagligt tillrättalagt kulturlandskap som golfbanor och stadskvarter med hotell, uteserveringar och gator eller tydligt naturpräglad och tämligen dramatiskt med vulkan, öppen havshorisont, branta berg och klippstränder. Inget av naturens okontrollerbarhet som väder, djur eller årstider är besvärligt eller hindrar någon aktivitet. Normanalysen visar att utomhusaktiviteterna både är ett medel för att skapa en vinnare men även ett medel för bättre fysisk status när det gäller den egna kroppen där energiförbrukning är måttet på hälsa. Sammantaget ser vi ett extremt exempel på funktionsspecialiserad landskapsintegration där landskapet hela tiden är optimalt utformat utifrån den aktuella aktiviteten. Spelens utgångspunkt och landskapsrelation är uppenbart antropocentrisk där naturen enbart betingar ett instrumentellt värde som estetisk kuliss och kvalitetshöjare i de olika utomhusaktiviteterna. Det miljömoraliska budskapet, följemeningen, är att naturen finns till för människan och är något som vi kan och bör kontrollera och anpassa utifrån våra preferenser.

Sandell, Klas; Arnegård, Johan & Backman, Erik (red.) 2011. Friluftssport och äventyrsidrott: Utmaningar för lärare, ledare och miljö i en föränderlig värld. Studentlitteratur. Lund.

Miljöengagemang och friluftsliv: dags för omtag!

Daniel Wolf-Watz, Mittuniversitetet
daniel.wolf-watz@miun.se

Föreställningen om naturkontaktens betydelse för människors vilja att påverka samhällsutvecklingen i en miljövänlig riktning har sedan länge haft en stark position i svenskt friluftsliv. Inte minst är denna tanke tydlig i olika miljöpedagogiska sammanhang, såsom exempelvis Ur och skurs förskoleverksamhet (Drougge (2005) eller Friluftsförbundet Skogsmulleskolan (Rantatalo, 2008). Men trots sin starka ställning saknar denna föreställning tydligt stöd i internationell forskning. Varken friluftsliv i generell bemärkelse eller särskilda friluftaktiviteter fungerar som oberoende variabler i detta sammanhang (Berns & Simpson, 2009; Hokett et al., 2004). Inte heller forskningen kring samhörighet med naturen ”environmental connectedness” (Beery & Wolf-Watz, kommande) eller den om utomhuspedagogikens betydelse underbygger denna tanke (Rickinson et al. 2004). Sammantaget kan sägas att forskningen inte stöder idén om friluftsliv och naturkontakt som givna vägar till miljöengagemang.

Den studie som här presenteras syftar till ett omtag gällande denna fråga. Istället för att söka just givna vägar utgår studien från miljöengagerades egna berättelser kring naturkontaktens betydelse. I analysen av tio djupintervjuer blir det tydligt att naturkontakt och miljöengagemang inte kan studeras som orsakssamband, där yttre, materiella faktorer antas påverka mer eller mindre passiva mottagare. Istället ingår naturkontakten i en komplex väv av individuella intressen, sociala strukturer och kulturell betydelse, där friluftsliv också måste ses i ljuset av människors behov av att tillskriva mening till sina handlingar och sin omgivning.

Behov av forskning om skog och friluftsliv – erfarenheter och reflektioner från arbete med skogens sociala värden i skogssektorn

Ylva Birkne, Skogsstyrelsen
ylva.birkne@skogsstyrelsen.se

Skogsstyrelsen har tillsammans med olika aktörer inom skogssektorn tagit fram målbilder för god miljöhänsyn. Arbetet har skett inom projektet Dialog för miljöhänsyn. Målbilderna är ett sätt att beskriva och göra en uttolkning av skogsbrukets sektorsansvar för miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder. Bakgrunden till projektet var ett behov av mer samsyn om vad som är god miljöhänsyn. Inom projektet har en av arbetsgrupperna tagit fram målbilder för hänsyn till rekreation och friluftsliv. Fyra olika områden har identifierats som viktiga: närskogar, friluftsskogar, uppehållsplatser samt stigar och leder. Under arbetet med att ta fram målbilderna berördes många olika frågeställningar som också Skogsstyrelsens nyligen rapporterade regeringsuppdrag om skogens sociala värden har kretsat kring:

- Vad ingår i skogens sociala värden?
- Hur ser ansvar och roller ut för skogen och markanvändning?
- Vilka politikområden och nationella mål berörs av skogens sociala värden?
- Ingår skogens sociala värden i det skogliga sektorsansvaret?
- Hur påverkar skogsbruk skogens sociala värden?
- Hur ser lagstiftningen ut när det gäller markanvändning och värden för friluftsliv och rekreation?
- Hur påverkar språkbruk och värderingar möjligheter till dialog?
- Hur arbetar olika aktörer med skogens sociala värden?
- Hur ser miljöcertifieringar i skogsbruket på skogens sociala värden?
- Vilka metoder för uppföljning ska vi använda för att mäta måluppfyllelse?
- Hur bör samråd och lokal dialog gå till?

Arbetet med projektet Dialog om miljöhänsyn och regeringsuppdraget om skogens sociala värden har satt ljuset på behov av vidare åtgärder och forskning kring skogens sociala värden. Vi reflekterar över detta och hoppas inspirera till fortsatt forskning inom ett flertal olika områden som berör skogens sociala värden.

European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas/ Certifiering för hållbar turism i skyddade områden

Thomas Hansson, EUROPARC Federation
thomas.hansson@naturvardsverket.se

Certifieringen tillhör EUROPARC Federation, en paraplyorganisation för skyddade områden i Europa. Certifieringen utvecklades av en Europeisk grupp med representanter för skyddade områden, turismnäringen och samarbetspartners under EUROPARC's översyn och bygger på rekommendationer från en EUROPARC studie från 1993, "Loving them to death? – Sustainable tourism in Europe's Nature and National Parks".

Certifiering var en av prioriteringarna för Europas skyddade områden; definierade av "World Conservation Union" i aktionsprogrammet "Parks for Life" (1994).

Sedan de första sju skyddade områdena erhöll sin certifiering 2001 har "The European Charter-network" vuxit påtagligt. Nätverket består för närvarande av 107 skyddade områden från tretton olika länder, och involverar ett ökande antal lokala turismoperatörer ("Charterpartners"), lokala och regionala myndigheter, föreningar mm. Grunden i certifieringen är ett partnerskap mellan det skyddade området och alla de som vill utveckla turismen i och omkring området. Processen kring certifieringen är den starkaste drivkraften för de som deltar och man kommer fram till en strategi som implementeras under en femårsperiod.

Certifieringens fokus är på initiativ och medverkan i processen att planera för en hållbar turism steg för steg.

Nätverket av Certifierade områden träffas årligen och har ett aktivt utvecklingsarbete och kunskapsöverföring.

2013 års Certificats-ceremoni avhölls i Europaparlamentet ihop med ett seminarium med deltagande från Generaldirektoratet för Miljö respektive Näringsliv. Varje år Certifieras nu 10–20 områden .

En av utvecklingsideerna som jobbas med nu är att få denna Certifiering att uppfylla kriterierna för hur ett skyddat område hanterar besökande när det skyddade området vill komma med på den nya "Green List" för välskötta skyddade områden som IUCN ska lansera på "World Parks Congress" i Sydney, Australien i november i år.

Besökarnas röster – forskning om naturvägledning, tankar om behov utifrån erfarenheter och slutsatser från en metodstudie om meningsskapande i svenska naturum

Eva Sandberg, Centrum för naturvägledning, Sveriges Lantbruksuniversitet
eva.k.sandberg@slu.se

Centrum för naturvägledning genomförde projektet ”Thoughtlisting på naturum” tillsammans med åtta av Sveriges naturum sommaren 2013. Projektets syfte var att prova en metod för kvalitativ utvärdering av naturums verksamhet. Metoden innebär att genom korta intervjuer fånga tankar som besökare uttrycker efter ett besök (Ham 2013). Tankarna kategoriseras och analyseras.

Frågan om vad besökaren *tänker* uppfattas ofta som en fråga om vad man *tycker*. Många besökare recenserar utställningens form eller lämplighet för olika målgrupper. Många svarar kortfattat att det är intressant och lärorikt. Följdfrågor om vad man tror att de som gjorde utställningen hade för syfte och vad man skulle berätta för en vän ger ibland mer utvecklade svar.

Många redovisar fakta man tagit del av i naturum och vad man *lärt sig* om naturtyper, djur, växter och geologi. Andra svar uttrycker istället *reflektioner* om naturens värde, naturtyper och mångfald. Om sammanhang och relationer mellan dåtid, nutid och framtid. Människans relation till och hur vi påverkar naturen. Vissa svar handlar om att besökaren *inspirerats att själv* ge sig ut i eller visa natur.

Studien visar att metoden thought listing kan vara ett användbart verktyg för att bättre förstå meningsskapande i naturvägledningssituationer. Den fungerar bäst när producenten är klar över sina mål så att svaren tydligt kan ställas mot syften.

Resultaten speglar också att naturums basutställningar och verksamhet ofta har en bred ambition. Tydliga teman för utställningarna kan vara svåra att formulera. En intressant fråga att ställa utifrån resultaten från denna studie är om utställningarna kan utvecklas till att bli mer tankeprovocerande och mindre inriktade på att lära ut fakta om natur? Är det önskvärt? Hur ska det i så fall gå till? Vad är den statliga naturvägledningens viktigaste uppgift? Vad kan uppnås genom utveckling av planering, genomförande och utvärdering av naturvägledning? Hur kan fortsatta studier bidra till att belysa dessa frågor?

Arnell, A red (2013) Besökarnas röster – utvärdering av naturvägledning, besökarstudier och reviewingteknik Institutionen för Stad och land, SLU, Rapportserie

Bucy, D. (2005). Applying communication theory to design, location and evaluation of interpretive signs. Ph.D. thesis. Moscow, Idaho, USA: University of Idaho

Ham, S. (2013). Interpretation—Making a Difference on Purpose. Golden, Fulcrum Publishing.

Rand, A. (2010). Examining cognitive outcomes from exposure to interpretive materials at the Menor's Ferry Historic District in Grand Teton National Park. Masters thesis. Moscow, Idaho, USA: University of Idaho, Department of Conservation Social Sciences.

Friluftssäkerhet – saknas

Rebecca Stenberg, CARER/Linköpings universitet
rebecca.stenberg@liu.se

Tio personer står på iskanten där isen är så tunn att den bågmar. Barnen har inga flythjälpmedel. Två har isdubbar. Bara mannen har full utrustning. Vi bara gapar. Hur hanteras egentligen friluftssäkerhet i Sverige idag?

Förklaringen ur ett institutionellt perspektiv på säkerhet och risk är att Sverige är ett fält för kollektiva illusioner om säkerhet i friluftsliv mellan uppföljningssystem som är bristfälliga och missvisande, myndigheter som inte vet och inte vill, föreningsliv som inte vill och inte kan, samt en av världens mest liberala ansvarslagstiftningar på området.

Uppföljande skadestatistik har sådana brister att vi inte vet hur många som skadas och dör i friluftsliv. Indikatorer visar att 80 % av olyckorna sker i hem och fritid, varav en betydligt högre andel i sport och fritid än man tidigare trott. Trots det går myndigheternas satsningar på olycksförebyggande i stor omfattning till andra områden, som trafiksäkerhet och i myndighetssamarbete kring friluftsliv är friluftssäkerhet helt frånvarande. Vare sig praktiska initiativ som lavinriskrapportering eller forskning stimuleras. Samtidigt finns en tydlig myndighetsinriktning mot att individer i ökad omfattning ska skydda sig själva.

I det föreningsdrivna friluftslivet finns en föreställning om att man i jakten på medlemmar inte ska skrämman bort med säkerhetsfrågor. Föreningar saknar också såväl kunskaper som organisation för säkerhetsfrågor. Med få undantag finns aktivt säkerhetsarbete endast i friluftsföreningar som har säkerhet som mål eller där lagar ställer tydliga krav. Det gäller endast aktiviteter inom flyg, sjö och fors, berg och alpina områden, arbetsmiljö/miljösäkerhet samt produktsäkerhet.

Ovanstående förklarar både självmordspiloter på isen och svenskars överrepresentation i skidolyckor utomlands. De har en svensk friluftsliv-referensram och den är livsfarlig.

Ett sätt att förändra referensramen hos såväl medborgare som föreningar är via övningsamarbete med och mellan räddningsorganisationerna. Erfarenheter från aktuella övningsamarbeten om räddning redovisas och utvecklingsförslag på området presenteras.

Friluftslivets betydelse och potential i Biosfärområdet Vattenriket i Kristianstad: En analys av Naturums besöksdata

Thomas Beery, Högskolan Kristianstad
thomas.beery@hkr.se

Biosfärområdet Vattenriket i Kristianstad främjar tanken att det bästa sätt att lära och förstå landskapets värde är genom ”upplevelser och kunskap på plats” (2013). Kopplingen till friluftsliv är tydlig. Friluftslivets potential genomsyrar också UNESCOs beskrivning av biosfärområdets möjligheter:

“As places that seek to reconcile conservation of biological and cultural diversity and economic and social development through partnerships between people and nature, they are ideal to test and demonstrate innovative approaches to sustainable development from local to international scales (UNESCO, 2013).

Just nu pågår en studie av friluftslivets betydelse i Kristianstads biosfärområde Vattenriket. I studien ingår att analysera besöksdata från Vattenrikets Naturrum. Analysen kommer att användas för att urskilja mönster och processer som kan användas för framtida beslutsfattande och prioriteringar i arbetet med Vattenriket.

Presentationen bygger på en genomgång av enkätdata, en översyn av Vattenrike webbplats, och observationer av en majoritet av områdets 21 besöksplatser. Tillsammans ger dessa en initial bild både av betydelsen av, och potentialen i, Vattenrikes friluftsliv. Ett av biosfärområdets mål är att öka allmänhetens engagemang för området. Där ger datan ett uppmuntrande svar då 61 % av Naturums besökare också gjort minst ett besök på områdets besöksplatser. Det fortsatta arbetet innebär en mer detaljerad undersökning av bland annat besökarnas karaktäristika, deras motiv och hur ofta de besöker området.

Utbudet av naturturism i Sverige – En nationell kartläggning

Peter Fredman, Mittuniversitetet

peter.fredman@miun.se

Medförfattare: Lusine Margaryan, Mittuniversitetet

Sveriges natur anses ofta ha en stor outnyttjad potential för turism samtidigt som allt fler människor konsumerar sina naturupplevelser i organiserad form bortanför sin vanliga omgivning. Turism i natur är en växande bransch och uppskattningar gör gällande att det i Sverige finns åtminstone 3000 företag som i någon bemärkelse sysslar med naturturism. Kunskapen om dem är emellertid begränsad då det saknas såväl vedertagna definitioner som statistik över branschen i Sverige. Utbudet av naturturism är mångfacetterat i både tid och rum. Företagen har inte ensamt full kontroll över sina produktionsresurser. Såväl markägare som olika offentliga aktörer bidrar indirekt till utbudet av naturturism. Och alla platser har inte samma goda förutsättningar att utveckla en framgångsrik naturturism. I denna presentation redovisas de första resultaten från en nationell kartläggning av naturturismföretag i Sverige. Med utgångspunkt i en databas omfattande drygt 2000 företag och organisationer redovisas resultat avseende utbudets verksamheter och geografi, säsongsvariationer, påverkan från annan markanvändning, nationalparkernas roll, betydelsen av djur, natur, infrastruktur och tillgänglighet, ekonomiska förhållanden och sysselsättning. Presentationen avslutas med en diskussion kring fortsatta mer fördjupande analyser och internationella jämförelser.

Friluftslivslag i Sverige? En diskussion utifrån ett rättsligt perspektiv

Åsa Åslund, Linköpings universitet
asa.aslund@liu.se

Frågan om vad mark ska användas till är av största aktualitet, och olika intressen i samhället strävar inte sällan åt olika håll. Ett sätt att använda mark, är för utövande av friluftsliv. En del av friluftslivet avser nyttjande av marken under åberopande av allemansrätten. Både utövande av friluftsliv och allemansrätten har framträtt som frågor med stor aktualitet i såväl den samhällseliga diskussionen som den rättsvetenskapliga diskussionen. Frågorna som diskuteras är därvid många och av olika karaktär.

För att kunna göra en rimlig bedömning av konsekvenserna av olika lösningar och konsekvenserna av tillgodoseende av skilda intressen, krävs kunskap om betydelsen av utformningen av det eller de regelverk som ska ligga till grund för regleringen av markanvändningen och de intresseavvägningar som måste göras vid tillämpningen av denna reglering. När behovet av lagstiftning rörande friluftslivet och allemansrättslig tillgänglighet till mark lyfts fram, och när olika förslag till sådan lagstiftning diskuteras, så krävs det sålunda en mycket god kunskap om betydelsen av utformningen av regleringen ifråga.

I denna presentation riktas fokus på den rättsliga regleringen av markanvändning för friluftsliv i Sverige respektive i Norge. En inledande fråga är hur regleringen i de två länderna ser ut, en andra fråga är huruvida man kan finna det så kallade vardagsnyttospåret respektive det så kallade rekreationsspåret, avseende rätt att nyttja annans mark under åberopande av allemansrätten, i norsk rätt på samma sätt som i svensk rätt. En tredje fråga är i vad mån den norska regleringen skulle kunna ligga till grund för en friluftslivreglering, inkluderande det allemansrättsliga nyttjandet av annans mark, i Sverige. En fjärde fråga är lagstiftningens respektive sedvanerättens fördelar och nackdelar, som grund för reglering av nyttjande av mark för utövande av friluftsliv.

Frageställningarna är delar i ett pågående forskningsprojekt.

MINNESANTECKNINGAR FRÅN SLUTDISKUSSIONEN

Utifrån de presentationer vi fått idag ser vi en renässans för "platsen" som begrepp, medan mindre fokus har varit på friluftslivets aktiviteter. Viktigt att forskningen inkluderar både forskning *om* och *för* friluftsliv. Mer kritiska perspektiv på friluftslivet kan också främja utvecklingen och leda till utveckling. Viktigt att forskningen har ett teoretiskt djup.

Olika synpunkter framfördes gällande friluftsliv som **multidisciplin vs. eget ämne**. Några såg fördelar med att behålla det multidisciplinära perspektiv som råder idag, medan det också framfördes synpunkten att det krävs ett akademiskt ämne för att få legitimitet. Att etablera ett eget ämne (friluftsliv) behöver inte nödvändigtvis vara en motsättning mot det multidisciplinära.

Frågan om **finansiering** togs också upp. Den ansågs svag i politiskt styrda sammanhang. Landsbygdsprogrammet kan vara en källa till finansiering av naturturism.

Frågan om **institutionell struktur** nämndes också. Viktigt att de akademiska miljöer som sysslar med friluftsliv samverkar – bredden behövs. Ett nationellt centrum kan dock ge tyngd och drivkraft på ett mer effektivt sätt.

VILKEN ROLL BÖR HEMSIDAN "FRILUFTSFORSKNING.SE" HA?

- Bra att den och konferenserna finns, bra med koppling till Tankesmedjan.
- Myndigheter behöver snabba ingångar till forskningen. Helst ska forskningen ligga före. T.ex. kommuner behöver hjälp och stöd men vet inte alltid om det. Behöver hjälp med att inventera vilken kunskap de behöver.
- Naturvårdsverket poängterade betydelsen av att få stöd från forskningen via hemsidan.
- Synliggör statistik över friluftsliv
- Diskussionsforum

SÄRSKILT VIKTIGA FORSKNINGSPRÅGOR:

- Tillgänglighetsfrågor – segregering, funktionshinder, samhällsbehov. Är friluftsliv för alla?
- Nyttan med friluftsliv och hot mot det – alger, fästingar, klimatförändringar... Hur rädda är vi? Vad är sanning/myt? Vilka motmedel finns? Finns verktyg (t.ex. Naturum)?
- Platsens betydelse för friluftslivet, t.ex. nationalparker.
- Förvaltning, problem, konflikter, konsekvenser – skötsel av arenorna. Förvaltningsrelevant forskning.
- Friluftspolitik – nätverk och samordning av friluftspolitik. Samverkan mellan olika aktörer, möten.
- Friluftsliv i allemansrättsligt tillgänglig mark – hantering av olika markanvändanden.
- Lagstiftning – hur behöver den se ut? Forskning eller utredning? Vi behöver se helheten.
- Hållbarhetsfrågor
- Barn och unga. Utveckling och jämförelse över tid.
- Det enkla friluftslivet – vardagligt och kostnadsfritt.

Avslutningsvis upplyste Naturvårdsverket om LONA-registret (registret för Lokala naturvårds-satsningen). Det är öppet för alla att söka i och kan vara ett värdefullt material för forskarna:
<http://lona.naturvardsverket.se/>

DELTAGARFÖRTECKNING

Alinski, Jan	Örebro Kommun	jan.alinski@orebro.se
Andersson, Eje	Svenskt Friluftsliv	eje.andersson@svensktfriluftsliv.se
Andersson, Göran	Friluftsförbundet	goran.andersson@friluftsförbundet.se
Andersson, Magnus	Jordbruksverket	magnus.andersson1@jordbruksverket.se
Andersson, Robert	Länsstyrelsen i Västra Götalands län	robert.andersson@lansstyrelsen.se
Ankre, Rosemarie	Mittuniversitetet	rosemarie.ankre@miun.se
Apelqvist, Matilda	Länsstyrelsen i Stockholms län	matilda.apelqvist@lansstyrelsen.se
Backman, Erik	Gymnastik- och idrottshögskolan	erik.backman@gih.se
Bar Nilsson, Agata	Boverket	agata.barnilsson@boverket.se
Beery, Thomas	Högskolan Kristianstad	thomas.beery@hkr.se
Berg, Märta	Naturskyddsföreningen	marta.berg@naturskyddsforeningen.se
Berndtson, Magnus	Jönköpings kommun	magnus.berndtson@gmail.com
Birkne, Ylva	Skogsstyrelsen	ylva.birkne@skogsstyrelsen.se
Bjertén-Günther, Emma	Strandskyddsdelegationen	emma.bjerten-gunther@regeringskansliet.se
Blomquist, Sofia	Skogsstyrelsen	sofia.blomquist@skogsstyrelsen.se
Carlstrand, Håkan	Havs- och vattenmyndigheten	hakan.carlstrand@havochvatten.se
Cruce, Gustav	Härryda kommun	gustav.cruce@harryda.se
Emmelin, Lars	Blekinge Tekniska Högskola	lars.emmelin@bth.se
Engvall, Helena	Park- och naturförvaltningen, Göteborg	helena.engvall@ponf.goteborg.se
Fahlstad, Ulrika	Karlstads kommun	ulrika.fahlstad@gmail.com
Forsberg, Claes	Svenskt sportforum	claes.forsberg@svensktforum.se
Fredman, Peter	Mittuniversitetet	peter.fredman@miun.se
Gabrielsson, Anna	Värmdö kommun	anna.gabrielsson@varmdo.se
Gunnarsson, Christer	Naturum Ånge/Ånge kommun	christer.gunnarsson@ange.se
Gustafsson, Linda	Länsstyrelsen Skåne	linda.e.gustafsson@lansstyrelsen.se
Hallmén, Karin	Statistiska centralbyrån (SCB)	karin.hallmen@scb.se
Hansson, Thomas	Naturvårdsverket/ EUROPARC	thomas.hansson@naturvardsverket.se
Hegart, Josef	Scouterna	josef.hegart@scouterna.se
Heimersson, Anna	Svenska Turistföreningen	annaheimersson@stfturist.se
Hellryd, Martin	Leader Lundaland Ideell förening	vandraiskane@lundaland.se
Helmersson, Ann-Mari		a.m.helmer@hotmail.com
Holmsten, Charlotte	Gävle kommun, Kultur & Fritid	charlotte.holmsten@gavle.se
Inghe, Ola	Naturvårdsverket	ola.inghe@naturvardsverket.se
Johansson, Jörgen	Coast2Coast Sweden	jorgen.johansson@nui.se
Johansson, Åsa	Stiftelsen Skånska Landskap	asa.j.johansson@skane.se
Jundén, Ingvar	Naturvårdsverket	ingvar.junden@naturvardsverket.se
Karlsson, Ulrika	Naturvårdsverket	ulrika.karlsson@naturvardsverket.se
Kramer, Julius	Scouterna	julius.kramer@scouterna.se
Larsson, Bengt	Väst kuststiftelsen	bengt.larsson@vastkuststiftelsen.se
Liljendahl, Hanna	Mittuniversitetet	hanna.liljendahl@miun.se
Lindberg, Eva	Naturskyddsföreningen	eva.lindberg@naturskyddsforeningen.se
Lindelöf, Karin S	Uppsala universitet	karin.lindelof@gender.uu.se
Lindqvist, Patrik	Svenska Båtunionen	patrik@batunionen.com

Lisberg Jensen, Ebba	Malmö högskola	ebba.lisberg.jensen@mah.se
Löfvenberg, Elvy	Stockholm stad, Idrottsförvaltningen	elvy.lofvenberg@stockholm.se
Löwstedt, Patrik	Stockholmsmassan AB	patrik.lowstedt@stockholmsmassan.se
Mickelsson, Kajsa	Folkhälsomyndigheten	kajsa.mickelsson@folkhalsomyndigheten.se
Mikaels, Jonas	Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)	jonas.mikaels@gih.se
Nilsson, Britt-Louise	Regionförbundet Östsam	britt-louise.nilsson@ostsam.se
Nilsson, Suzanne	Folkhälsomyndigheten	suzanne.nilsson@folkhalsomyndigheten.se
Nordström, Göran	Statistiska Centralbyrån	goran.nordstrom@scb.se
Olander, Anders	Upplandsstiftelsen	anders.olander@Upplandsstiftelsen.se
Ouis, Pernilla	Malmö högskola	pernilla.ouis@mah.se
Persson, Lars	Nyköpings Arenor/Nyköpings Kommun	lars.persson@nykoping.se
Revell Ford, Sara	Friluftsförbundet	sara.revell.ford@friluftsforbundet.se
Richter, Anna	Naturvårdsverket	anna.richter@naturvardsverket.se
Runfeldt, Emelie	Upplandsstiftelsen	emelie.runfeldt@upplandsstiftelsen.se
Rydberg, Dan	Skogsstyrelsen	dan.rydberg@skogsstyrelsen.se
Sandberg, Eva	Centrum för naturvägledning	eva.k.sandberg@slu.se
Sandell, Klas	Karlstads universitet	klas.sandell@kau.se
Sankell, Ulf	Stockholm stad, Idrottsförvaltningen	ulf.sankell@stockholm.se
Sievers, Birgit	Jönköpings kommun	birgit.sievers@jonkoping.se
Silvander, Ulf	Svenskt Friluftsliv	ulf.silvander@svensktfriluftsliv.se
Sjögren, Åsa	Upplandsstiftelsen	asa.sjogren@upplandsstiftelsen.se
Stenberg, Rebecca	CARER/Linköpings universitet	rebecca.stenberg@liu.se
Stenseke, Marie	Svenskt Friluftsliv	marie.stenseke@geography.gu.se
Stighäll, Eva	Naturvårdsverket	eva.stighall@naturvardsverket.se
Sundström, Petra	Stockholm stad, Idrottsförvaltningen	petra.sundstrom@stockholm.se
Svanqvist, Berit	Skogsstyrelsen	berit.svanqvist@skogsstyrelsen.se
Svenstam, Helen	Park- och naturförvaltningen, Göteborg	helen.svenstam@ponf.goteborg.se
Syde, Nina	Stiftelsen Skånska Landskap	nina.syde@skane.se
Säfsten, Agneta	Uppsala kommun	agneta.safsten@ uppsala.se
Wahlberg, Anna	Naturskyddsföreningen	eva.lindberg@naturskyddsforeningen.se
Wallsten, Per	Stiftelsen Tyrestaskogen	per.wallsten@tyresta.se
Ward, Ingegerd	Naturvårdsverket	ingegerd.ward@naturvardsverket.se
Vessby, Karolina	Upplandsstiftelsen	karolina.vessby@upplandsstiftelsen.se
Vesterlökke, Pernille	Miljøministeriet, Danmark	pve@nst.dk
Wigeborn-Bergström, Anette	Park- och naturförvaltningen, Göteborg	anette.wigeborn-bergstrom@ponf.goteborg.se
Wiklund, Thomas	Stockholm stad, Idrottsförvaltningen	thomas.wiklund@stockholm.se
Wikström, Petter	Luleå kommun, Fritidsförvaltningen	petter.wikstrom@fritid.lulea.se
Vilhelmson, Karin	Park- och naturförvaltningen, Göteborg	karin.vilhelmson@ponf.goteborg.se
Wolf-Watz, Daniel	Mittuniversitetet	daniel.wolf-watz@miun.se
Åkesson, Patrik	Strandskyddsdelegationen	patrik.akesson@regeringskansliet.se
Åslund, Åsa	Linköpings universitet	asa.aslund@liu.se

FRILUFTSFORSKNING.SE är ett initiativ vid Mittuniversitetet för att skapa en nationell nod för kunskap om friluftsliv och naturturism i Sverige. Syftet är bland annat att stödja forskning och kunskapsuppbyggnad, ta fram statistik och fakta samt sprida kunskap som bidrar till att utveckla friluftsliv och naturturism i Sverige. För mer information, se www.friluftsforskning.se